

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра економічної та соціальної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана з навчальної роботи

Володимир ПАСЬКО

« 28 » 08 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ГЕОГРАФІЯ РИЗИКІВ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

для студентів

галузь знань	С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
спеціальність	С6 Географія та регіональні студії
освітній рівень	магістр
освітня програма	Економічна та соціальна географія
вид дисципліни	обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2025/2026
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	6
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладачі:

КОНОНЕНКО Олена Юріївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії, доцент

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.

КИЇВ – 2025

Розробник: **Кононенко Олена Юріївна**, доцент кафедри економічної та соціальної географії, кандидат економічних наук, доцент

ЗАТВЕРДЖЕНО

«19» 06 2025 року

Завідувач кафедри економічної та соціальної географії

 професор Костянтин МЕЗЕНЦЕВ

Протокол №12 від 19 червня 2025 року

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол № 7 від 27 серпня 2025 року

Голова науково-методичної комісії доцент Наталія КОРОГОДА

«27» 08 2025 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування у студентів здатності розв’язувати складні наукові задачі та практичні проблеми пов’язані з просторовими особливостями поширення небезпечних процесів і явищ, що становлять загрозу сталому розвитку суспільства, оволодіння сучасними методами оцінки рівнів небезпеки, а також формування навичок застосування набутих знань при прийнятті управлінських рішень в умовах недостатності інформації.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1) знати закономірності розвитку і розміщення виробництва та природних ресурсів в світі та Україні, особливості прояву глобальних проблем людства, етапи формування політичної карти світу, характеристику світового господарства, його основних складових частин, загальні закономірності протікання фізичних та хімічних процесів, що відбуваються в процесі негативного впливу антропогенної діяльності на навколишнє середовище;

2) вміти аналізувати складні процеси в системі: «навколишнє середовище – людина – економіка», виявляти причинно-наслідкові зв’язки, що виникають суспільно-географічних комплексах, відстоювати свою позицію при обговоренні проблем сталого розвитку.

3) володіти базовими навичками роботи з картографічними джерелами, програмним забезпеченням для користування Інтернетом, роботи з нормативно-правовими документами.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Розкриваються поняття про ризики та їх просторовий вимір, напрями і методи управління ними на різних ієрархічних рівнях. Надається характеристика географічних особливостей поширення основних ризиків: природних, техногенних, екологічних, соціальних, економічних, політичних. Розкривається роль і значення сталого розвитку як механізму управління ризиками через: 1) теоретичні моделі екологобезпечного та соціальноорієнтованого розвитку, спрямовані на вирішення глобальних проблем людства; 2) систему міжнародних документів, у яких розкриваються базові поняття сталого розвитку; 3) індикатори сталого розвитку країн і регіонів, що дозволяють виявити території з найвищим рівнем загроз; 4) економічні та нормативно-правові механізми згладжування основних загроз та переходу на екологічно безпечну та соціально орієнтовану траєкторію розвитку.

Навчальна дисципліна «Географія ризиків та сталий розвиток» є однією зі складових комплексної підготовки фахівців рівня «Магістр», спеціальності «Географія та регіональні студії» освітньої програми «Економічна та соціальна географія».

4. Завдання дисципліни «Географія ризиків та сталий розвиток» полягають у наданні студентам загальних та фахових компетентностей, передбачених освітньою програмою «Економічна та соціальна географія», зокрема:

- здатність до використання географічних та дотичних до них теорій та концепцій взаємодії людини та довкілля, просторової (територіальної) організації суспільства, сталого регіонального та міського розвитку, збалансованого природокристування, ландшафтного різноманіття, просторового планування,

врахування соціально-економічних та природних закономірностей формування та розвитку регіонів для дослідження та інтерпретації просторових процесів і явищ (СК01);

- здатність до комплексного просторового мислення, дослідження просторових (територіальних) відношень та взаємодії на глобальному, регіональному та локальному рівнях (СК03);
- здатність оцінювати фактори, що впливають на економічну, соціальну, культурну та політичну динаміку на різних рівнях просторової організації суспільства (СК04);
- здатність ідентифікувати, аналізувати та пояснювати просторові взаємозв'язки, тенденції розвитку просторових процесів і явищ, просторові трансформації (СК06).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	предмет, об'єкт, напрями дослідження, географії ризиків та сталого розвитку	лекція	Контрольна робота, 60% правильних відповідей	5%
1.2	показники, індикатори та методика оцінки сталого розвитку міст та регіонів	лекція, реферат		5%
1.3	теорії і концепції екологоорієнтованого соціально-економічного розвитку	лекція		5%
1.4	поняття про ризики та основні загрози сталому розвитку	лекція		5%
1.5	механізм та інструменти забезпечення сталого розвитку	лекція		5%
1.6	загрози сталому розвитку України, механізми та ресурси забезпечення сталого соціально-економічного розвитку	лекція		5%
1.7	загрози сталому економічному розвитку територій та можливості їх нейтралізації	лекція		5%
1.8	загрози сталому соціальному розвитку територій та можливості їх нейтралізації	лекція		5%
1.9	загрози сталому екологічному розвитку територій та можливості їх нейтралізації	лекція		5%
1.10	особливості забезпечення та ризики сталого розвитку міст	лекція		5%
2.1	здійснення пошуку та систематизації інформації щодо сталого розвитку країн і регіонів, робота з науковою літературою	семінарські заняття, підготовка реферату	виступи та доповнення на семінарських роботах, дискусія, захист реферату	5%
2.2	проведення порівняльного аналізу сталого розвитку країн та регіонів	семінарські заняття		5%
2.3	робота з картографічними джерелами, сайтами що містять аналітичні дані, статистику, доповіді щодо сталого розвитку	семінарські заняття		5%
2.4	виявлення проблем сталого розвитку територій різного ієрархічного рівня	семінарські заняття		5%
2.5	виявлення прогалин у нормативно-правовій базі України, що є загрозою сталому розвитку	семінарські заняття		5%
2.6	визначення пріоритетів сталого розвитку регіонів з урахуванням гостроти основних	семінарські заняття		5%

	загроз			
3.1	комунікація: вміння генерувати нові ідеї та аргументи при обґрунтуванні напрямів сталого розвитку міст та регіонів, спираючись на навички комунікації, креативності та самореалізації	семінарські заняття	Виступи, доповнення на семінарах, дискусія	10%
4.1	автономність та відповідальність вміння приймати та відстоювати управлінські рішення щодо вибору механізмів та інструментів сталого розвитку в умовах недостатності інформації	семінарські заняття, дискусії	Виступи, доповнення на семінарах, дискусія	10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	1.8	1.9
Програмні результати навчання (назва)									
1. Розуміти сучасні теорії та концепції географії та регіональних студій, а також дотичних напрямів (зокрема, соціології, екології), застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження та інтерпретації просторових процесів і явищ (ПРН1)	+	+	+	+	+	+	+	+	+
2. Здійснювати дослідження просторових взаємозв'язків, виявляти тенденції у географічних даних, особливості розвитку просторових процесів і явищ, просторових трансформацій у складних і непередбачуваних умовах, оцінювати фактори, розробляти відповідні прогнози, аналізувати альтернативи, оцінювати ризики й імовірні наслідки із застосуванням навичок комплексного просторового та абстрактного мислення (ПРН8)		+				+	+	+	+

Результати навчання дисципліни (код)	1.10	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	3	4
Програмні результати навчання (назва)									
1. Розуміти сучасні теорії та концепції географії та регіональних студій, а також дотичних напрямів (зокрема, соціології, екології), застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження та інтерпретації просторових процесів і явищ (ПРН1)	+		+				+		+
2. Здійснювати дослідження просторових взаємозв'язків, виявляти тенденції у географічних даних, особливості розвитку просторових процесів і явищ, просторових трансформацій у складних і непередбачуваних умовах, оцінювати фактори, розробляти відповідні прогнози, аналізувати альтернативи, оцінювати ризики й імовірні наслідки із застосуванням навичок комплексного просторового та абстрактного мислення (ПРН8)		+	+	+	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

Рівень досягнення поставлених цілей навчання визначається за результатами письмових контрольних робіт, виступів на семінарських заняттях, участю у дискусії та підготовки рефератів, написання письмових тематичних контрольних робіт, заліку.

Рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається шляхом організації поточного, тематичного та підсумкового контролю у формі заліку.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

результати навчання – **1.1-1.10 (знання)** – до 50%;
результати навчання – **2.1-2.6 (вміння)** – до 30%;
результати навчання – **3.1 (комунікація)** – до 10%;
результати навчання – **4.1 (автономність та відповідальність)** – до 10%

7.1 Форми оцінювання студентів.

У курсі передбачено 2 змістових частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій та семінарських занять. Завершується дисципліна заліком.

Семестрове оцінювання. Впродовж семестру проводяться тематичні контрольні роботи у вигляді тестів та запитань з розгорнутими відповідями після завершення розгляду відповідних тем. Набуття студентами знань та навичок також оцінюється під час їх виступів на семінарах, участю у дискусіях, написанні рефератів на задані теми. Для студентів, що впродовж семестру не набрали мінімальної кількості балів (60 балів) проводиться заключна семестрова контрольна робота з максимальною кількістю балів – 40. Обов'язковим для отримання заліку є відпрацювання семінарських робіт, підготовка реферату на визначену тему до початку залікової сесії.

Організація оцінювання: Робота на семінарських заняттях оцінюється по виконанню, відповідно до графіка проведення семінарських занять. Тематичні контрольні роботи проводяться у тестовій формі.

Підсумкове оцінювання не проводиться. Студент отримує оцінку відповідно до виконання основних видів робіт впродовж семестру.

Загалом формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (друга редакція), що введено в дію наказом ректора № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

7.2. Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми*	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
Розділ 1, Теоретичні та прикладні аспекти управління ризиками у регіональному контексті”				
1	Вступ. Тема 1. Мета, завдання і структура курсу «Географія ризиків та сталий розвиток». Поняття про ризик	2	1	10
2	Тема 2 Географія природних ризиків	2	2	10
3	Тема 3. Географія техногенних ризиків	2		10
4	Тема 4. Географія соціальних та економічних ризиків	2	2	9
5	Тема 5.Оцінка ризиків: аналіз основних підходів	2		10
6	Тема 6. Теоретичні основи управління ризиками	2	2	9
7	Тема 7. Поняття про стійкість (резильєнтність) та механізми її досягнення	2		10
Контрольна робота 1				
Розділ 2 «Концептуалізація сталого розвитку та можливості і практики переходу»				
8	Тема 8. Огляд теорій і концепцій екологічно збалансованого та соціально орієнтованого розвитку територій	2		9
9	Тема 9. Концепції сталого економічного розвитку	2	2	10
10	Тема 10. Концепції сталого соціального розвитку	2		9
11	Тема 11. Концепції сталого екологічного розвитку	2	2	10
12	Тема 12. Механізми сталого розвитку: глобальний і регіональний рівень	2		9
13	Тема 13. Механізми сталого розвитку: локальний рівень	2	2	10
14	Тема 14. Відмінності у рівнях сталого розвитку міст та регіонів України: сучасний стан та тенденції	2		10
Контрольна робота 2				
	ВСЬОГО	28	14	135

Загальний обсяг **180 год**, в тому числі:

Лекцій – **28 год**.

Семінари – **14 год**.

Консультації – **3 год**.

Самостійна робота – **135 год**.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Кононенко О.Ю. *Актуальні проблеми сталого розвитку*: навчальний посібник. Київ: ДК «Прінт-Сервіс», 2016. 109 с.
2. *Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: вектори реального поступу*: національна доповідь / за ред. Е.М. Лібанової, М.А. Хвесика. Київ: ДУ ІЕПСР НАН України, 2017. 864 с.
3. Крамарев Г.В. *Теоретичні аспекти забезпечення сталого розвитку промисловості України*. Харків, 2019. 559 с.
4. Гречко Т.К., Лісовський С.А., Романюк С.А., Руденко Л.Г. *Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку*: навчальний посібник. Херсон, 2015. 264 с.
5. *Національна парадигма сталого розвитку України* / За заг. ред. Б. Є. Патона. Київ: ДУ «Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку НАНУ», 2012. 71 с.
6. *Стан виконання в Україні положень «Порядку денного на XXI століття» (2012-2012)* / За ред. Руденко Л.Г. Київ: Академперіодика, 2014. 359 с.
7. Madu C.N. *Handbook of disaster risk reduction & management: Climate change and natural disasters*. World Scientific Publishing Company, 2017.

Додаткова:

1. Боголюбов В. М. *Стратегія сталого розвитку*: підручник для вищ. навч. закл. Херсон: Олді-плюс, 2012. 444 с.
2. Денисенко О.О., Мельничк Л.В., Мельничук А.Л., Кривець О.О., Філософ Р.С. *Природно-техногенна безпека України та її регіонів: нові підходи до реалізації управлінського механізму*: аналітична записка. Київ, 2015. 20 с.
3. Дронова О.Л. *Фактори ризику техногенних надзвичайних ситуацій в Україні*. Київ: Інститут географії, 2011. 268 с.
4. Кононенко О.Ю., Дронова О.Л. Концепція міського метаболізму як підґрунтя для розбудови циркулярних міст в Україні. *Український географічний журнал*, 2022, № 1, С. 36-46.
5. Кононенко О., Трусій О. Міські сади як чинник соціальної стійкості в кризові часи: Приклад Києва та Київської області. *Український географічний журнал*, 2025. № 2. С. 93-103.
6. Коржнев М.М., Шеляг-Сосонко Ю.Р., Курило М.М, та ін. *Розвиток України в умовах глобалізації та скорочення природно-ресурсного потенціалу*. Київ: Логос, 2009. 195 с.
7. Лісовський С.А. *Природа і суспільство: баланс інтересів на теренах України*. Київ: Інститут географії, 2009. 300 с.
8. Мезенцева Н.І., Кривець О.О. *Гендер і географія в Україні*: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2013. 194 с.
9. *Оцінка виконання стану підсумкових документів Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоханнесбург, 2002) в Україні* / За ред. Л.Г. Руденко. Київ: Академперіодика, 2004. 208 с.
10. Потапенко В.Г. *Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки»*: монографія. Київ: НІСД, 2012. 360 с.
11. *Програма дій «Порядок денний на XXI століття»*. Київ: Інтелсфера, 2000. 360 с.
12. *Регіональні відміни природно-техногенної безпеки в Україні*: монографія / За ред. Я.Б. Олійника. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2016. 223 с.

13. *Сталий розвиток: світоглядна ідеологія майбутнього* / За ред. М.А. Хвесика. Київ: ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАНУ», 2012. 465 с.
14. Філіпенко А.С., Будкін В.С., Гальчинський А.С. та ін. *Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть*. Київ: Либідь, 2002. 470 с.
15. Brunn S.D., Dronova O., Kononenko O. Slavutych atomograd as the last ideal city of the USSR: Challenges and adaptation mechanisms of resilience. *GeoJournal*, 2021, Vol. 86, pp. 2887–2903. <https://doi.org/10.1007/s10708-020-10236-x>